

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ
НАПН УКРАЇНИ

ГОРОШКІНА О. М.

Робоча програма дисципліни **УКРАЇНСЬКА НАУКОВА МОВА**

для здобувачів вищої освіти

**Ступінь «Доктор філософії»
Спеціальність 011
Освітні, педагогічні науки**

Київ – 2023

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

«ПОГОДЖЕНО»

Директор Інституту педагогіки НАПН
України

Заступник директора з наукової роботи
Інституту педагогіки НАПН України

Олег ТОПУЗОВ

Микола ГОЛОВКО

від "31" серпня 2023 р.

від "31" серпня 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
дисципліни**

«УКРАЇНСЬКА НАУКОВА МОВА»

для здобувачів вищої освіти
Ступінь «Доктор філософії»
спеціальність: *011 Освітні, педагогічні науки*

КИЇВ-2023

Структура програми типова. Години відповідають робочому навчальному плану.

Завідувач аспірантури та докторантури

 Марина ЗАГОРУЛЬКО

Робоча програма навчальної дисципліни «УКРАЇНСЬКА НАУКОВА МОВА» для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, 2023. – 23 с.

Автор:

Горошкіна Олена Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України.

Рецензенти:

Караман Станіслав Олександрович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка.

Малихін Олександр Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України.

Робоча програма затверджена на засіданні вченої ради Інституту педагогіки НАПН України.

Протокол № 9 від «31» __серпня__ 2023 р.

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 2	Галузь знань: <u>01 – «Освіта/Педагогіка»</u>	Загальна підготовка
Загальна кількість годин – 60		
Модулів – 2	<u>011 «Освітні, педагогічні науки»</u>	Рік підготовки
Змістових модулів – 2		2-й
		Семестр
		4-й
Індивідуальне заняття не передбачено	Ступінь вищої освіти <u>Доктор філософії</u>	Лекції
		4 год.
		Практичні
		16 год.
		Самостійна робота
		40 год.
		Вид контролю: залік

Примітка

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1:1,5.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Українська наукова мова» є розширення уявлень здобувачів ступеня доктора філософії про українську наукову мову, правила побудови наукових текстів, особливості застосування мовних засобів; формування мовно-стилістичної грамотності, чуття стилю, риторичних умінь, необхідних для підготовки й оприлюднення якісних наукових текстів, що репрезентують результати наукової діяльності.

2.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є формування таких компетентностей:

Програмні компетентності

інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати комплексні науково-дослідні проблеми в галузі освіти (відповідно до цілей і завдань професійно-педагогічної та дослідно-інноваційної діяльності), що передбачає переосмислення наявних та створення нових фундаментальних теоретичних знань та запровадження новітньої професійно-педагогічної практики

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 3. Здатність до ефективної і продуктивної наукової комунікації в парадигмі взаємодії суб'єктів освітньої діяльності.

ЗК 11. Здатність і готовність до популяризації української культурної спадщини, національних цінностей на засадах інтеграції до загальноєвропейських і глобальних цінностей.

фахові (професійні) компетентності (ФК):

ФК 1. Науково-комунікаційна компетентність виявляється в здатності і готовності здійснювати письмову та усну інтеракцію на високому рівні володіння державною та іноземними мовами.

Результати навчання дисципліни «Українська наукова мова» можна вважати успішними за умови досягнення

предметних результатів:

здатності визначати сутність та особливості наукового стилю та його підстилів; застосовувати авторські стратегії й тактики наукового тексту; характеризувати доцільність застосування мовних засобів наукового стилю та послуговуватися ними; стилістично грамотно оформляти тексти наукового стилю, редагувати власні й чужі наукові тексти; викладати наукові думки, результати досліджень, міркування чи узагальнення чітко, зрозуміло, логічно й грамотно з дотриманням правил академічно\ доброчесності.

У **результаті** вивчення дисципліни «Українська наукова мова» здобувач повинен:

знати:

- сутність та особливості наукового стилю;
- жанри наукового стилю;
- способи викладу матеріалу наукового дослідження;

- мовні засоби наукового стилю й особливості використання їх ;
- алгоритмічні приписи композиційно-змістового аналізу наукового джерела;

- вимоги до мовного оформлення наукової роботи.

вміти:

- виявляти ознаки наукового стилю, його підстилів;
- володіти жанрами наукового стилю;
- правильно обирати авторські стратегії й тактики;
- обґрунтовано добирати й використовувати мовні засоби, властиві науковому стилю;

- використовувати приписи композиційно-змістового аналізу наукового джерела;

- стилістично грамотно оформляти тексти наукового стилю;

- редагувати власні й чужі наукові тексти;

- викладати наукові думки, результати досліджень, міркування чи узагальнення чітко, зрозуміло, логічно й грамотно.

обґрунтовувати авторські стратегії й тактики наукового тексту;

виявляти відповідальність, вимогливість, уважність до кожного слова, використаного в наукових текстах.

Програма навчальної дисципліни «Українська наукова мова» складається з двох модулів. На вивчення навчальної дисципліни відводиться 60 годин / 2 кредити за ЄКТС.

3. ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УКРАЇНСЬКА НАУКОВА МОВА»

Назви теоретичних розділів	Кількість відведених годин		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Змістовий модуль №1			
Тема 1. Вступ. Шляхи формування мовної особистості дослідника Академічна доброчесність.	2		4
Тема 2. Науковий стиль української мови: загальна характеристика і специфічні риси		2	4
Тема 3. Мовні засоби української наукової мови.		2	4
Тема 4. Лексичні особливості української наукової мови. Педагогічна термінологія		2	4
Змістовий модуль № 2			
Тема 5. Науковий текст як результат наукового дослідження	2		4
Тема 6. Наукові тексти різних жанрів: властивості та		2	4

структурно-сміслові компоненти. Медіатекст.			
Тема 7. Компресія наукового тексту		2	4
Тема 8. Типологія помилок у науковому тексті. Редагування тексту		2	4
Тема 9. Форми наукової комунікації. Особливості усної і писемної комунікації. Мовленнєвий етикет у науковій комунікації.		2	4
Тема 10. Виступ і доповідь на науковій конференції та захисті дисертації		2	4
Усього годин:	4	16	40

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назви тем лекцій	Кількість годин
1.	Вступ. Шляхи формування мовної особистості дослідника Академічна доброчесність	2
2.	Науковий текст як результат наукового дослідження	2
	Разом	4

Тема 1. Вступ. Шляхи формування мовної особистості дослідника

Основні поняття: мовна особистість дослідника, складники мовної особистості сучасного дослідника, мовна культура, етичний кодекс ученого, авторське право.

1. Мовна особистість науковця – суб’єкт міжособистісної, інтертекстуальної діяльності, який відрізняється високим рівнем сформованості культури мислення й мовлення.

2. Складники мовної особистості сучасного дослідника: висока методологічна культура, наукова ерудиція, мотивація до мовленнєвого вдосконалення; розвинений словниковий запас, сформовані комунікативні якості мовлення, уміння працювати з довідковими, лексикографічними джерелами.

3. Шляхи формування мовної особистості дослідника:

- Систематичне розширення інформаційного, практичного обсягу знань з мови (читання наукових статей, фахових газет, журналів, постійне користування спеціальними енциклопедичними й термінологічними словниками).
- Позитивна мотивація на оволодіння нормами української літературної мови, жанрами функційних стилів.

- Розвиток умінь свідомо й відповідально ставитися до слова, власної вимови, письмової культури.
- Удосконалення практики публічних виступів з фахової тематики на наукових конференціях.
- Розвиток особистих якостей науковця: наукової ерудиції, володіння сучасними освітніми технологіями, педагогічним професіоналізмом, оперативного реагування на динамічні вимоги до професійної компетентності, знання й розуміння інтегративних процесів у науці й освіті, здійснення їх взаємодії та синтезу.

4. Складники мовної культури дослідника:

- мотиваційний компонент (мотиви, потреби, прагнення до ефективної мовнокомунікативної наукової діяльності);
- пізнавальний (когнітивний) компонент (сукупність науково-теоретичних знань фахового спілкування);
- діяльнісний компонент (уміння зрозуміло, чітко, логічно, доречно висловлювати думку, будувати діалог тощо).

5. Етичний кодекс ученого. Авторське право.

Складником етичного кодексу вченого є **авторське право**. Це набір виключних прав, які дозволяють авторам літературних, мистецьких та наукових творів отримати соціальні блага від результатів своєї творчої діяльності.

6. Академічна доброчесність як сукупність етичних принципів і правил.

Тема 2. Науковий текст як результат наукового дослідження

Основні поняття: *текст; види текстів: теоретичний, методологічний, оглядовий, пояснювальний, емпірико-фактологічний, додатковий, мішаного типу; конспект, тези, анотація, відгук, реферат, стаття.*

1. Поняття про текст. Основні характеристики наукового тексту. 2. Принципи укладання наукових текстів: принцип змістової насиченості; наукової інформативності; новизни; змістової закінченості; доступності; проблемності. 3. Види текстів за функційним призначенням: теоретичний текст (подає теоретичні аспекти предмета дослідження); методологічний текст (містить мотивацію та опис специфіки методології проведеного дослідження); оглядовий текст (науково обґрунтовує предмет дослідження, устанавлює межі цього дослідження, указує на ступінь невивченості його окремих складників); пояснювальний текст (розкриває основні положення за допомогою покликань, цитат, різних приміток і тлумачень понять, таблиць, формул тощо); емпірико-фактологічний текст (подає опис фактологічної бази дослідження, класифікацію й узагальнення фактів у конкретному дослідницькому контексті); додатковий текст (для додаткових доказів наукових положень використовують анкети, тексти завдань графіки, статистичний матеріал, розміщені в додатках до наукової роботи); науковий текст мішаного типу (поєднує ознаки різних видів наукових текстів).

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назви тем практичних занять	Кількість годин
1.	Науковий стиль української мови	2
2.	Мовна норма.	2
3	Лексичні особливості української наукової мови. Педагогічна термінологія	2
4.	Наукові тексти різних жанрів: властивості та структурно-сміслові компоненти. Медіатекст.	2
5.	Компресія наукового тексту	2
6.	Типологія помилок у наукових текстах	2
7	Форми наукової комунікації. Особливості усної і писемної комунікації. Мовленнєвий етикет у науковій комунікації	2
8	Виступ і доповідь на науковій конференції та захисті дисертації	2
	Разом	16

Тема 1.2. Науковий стиль української мови

План

1. Загальна характеристика і специфічні ознаки наукового стилю.
2. Сфера застосування та основні функції наукового стилю.
3. Підстилі наукового стилю.
4. Вплив суспільно-політичних чинників на формування наукового стилю.

Література:

1. Горошкіна О. М., Груба Т. Л. Українська наукова мова: теорія і практика: навч. посіб. Київ: «Український пріоритет». 2022. 180 с.
2. Горошкіна О.М., Шутова Л.І. Науковий текст: особливості мови та стилю : навчально-методичний посібник. Луганськ: Світанок, 2013. 138 с.
3. Баган М. П. Експресивність сучасного українськомовного наукового дискурсу: межі можливого. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. 2017. Т. 20, № 1. С. 9- 17. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknlu_fil_2017_20_1_3.
4. Колоїз Ж.В. Українська наукова мова. Кривий Ріг: КДПУ. 2017. 135 с.
5. Культура фахового мовлення: навч. посібник; за ред. Н.Д. Бабич. Чернівці: Книги-XXI, 2005. 527 с.
6. Мацько Л.І., Денискіна Г.О. Українська наукова мова (теорія і практика): навчальний посібник Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. 272 с.

7. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. Київ: ВЦ "Академія", 2007. 360 с.

8. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.

Тема 1.3. Мовна норма

План

1. Поняття літературної мови, її ознаки.
2. Типи мовної норми.
3. Вплив соціокультурного контексту на формування мовної норми.
4. Український правопис – кодекс правописних законів. Дискусії навколо Українського правопису.

Література:

1. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення : Ін-т укр. мови НАН України. Київ: КММ, 2014. 124 с.
2. Горошкіна О. М., Груба Т. Л. Українська наукова мова: теорія і практика: навч. посіб. Київ: «Український пріоритет». 2022. 180 с.
3. Горошкіна О.М., Шутова Л.І. Науковий текст: особливості мови та стилю : навчально-методичний посібник. Луганськ: Світанок, 2013. 138 с.
4. 7. Панченков А., Терещенко В. Український правопис у новій редакції. Методика реалізації. Київ: Соняшник. 2019. 256 с.
5. Пиши стильно: практичні вправи, поради, теорія [текст] /упоряд. Litosvita. Київ : Пабулум, 2017. 240 с.
6. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Інститут української мови. К. : Наук. думка, 2019. 392 с.
7. Фаріон І.Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова (культура мовлення публічних людей) : [монографія]. Вид. 3-тє, доп. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. 332 с.

Тема 1.4. Лексичні особливості української наукової мови. Педагогічна термінологія

План

1. Лексичні особливості наукової мови.
2. Доцільність використання у фаховому мовленні іншомовної лексики.
3. Українські відповідники до запозичених термінів.
4. Наукова термінологія. Основні вимоги до термінів. Особливості синонімії в термінології.
5. Тенденції розвитку педагогічної термінології.
6. Лексичні помилки: змішування паронімів, мовленнева недостатність і надмірність.
7. Лексикографічні й довідкові видання. Електронні словники.

Література:

1. Горошкіна О. М., Груба Т. Л. Українська наукова мова: теорія і практика: навч. посіб. Київ: «Український пріоритет». 2022. 180 с.

2. Горошкіна О.М., Шутова Л.І. Науковий текст: особливості мови та стилю : навчально-методичний посібник. Луганськ: Світанок, 2013. 138 с.
3. Колоїз Ж.В. Українська наукова мова. Кривий Ріг: КДПУ. 2017. 135 с.
4. Мацько Л.І., Денискіна Г.О. Українська наукова мова (теорія і практика): навчальний посібник Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. 272 с.
5. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. Київ: ВЦ "Академія", 2007. 360 с.
6. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
7. Фаріон І. Англізми і протианглізми: 100 історій слів у соціоконтексті: монографія (зі словником) / Ірина Фаріон, Галина Помилуйко-Недашківська, Анна Бордовська. Львів: Видавництво «Свічадо». 716 с.

Тема 2.5. Наукові тексти різних жанрів: властивості та структурно-сміслові компоненти. Медіатекст

План

1. Первинні і вторинні наукові тексти.
2. Наукова замітка, наукова рецензія, відгук.
3. Тези, стаття, анотація.
4. Дисертація
5. Ознаки медіатексту.

Література:

1. Горошкіна О. М., Груба Т. Л. Українська наукова мова: теорія і практика: навч. посіб. Київ: «Український пріоритет». 2022. 180 с.
2. Колоїз Ж.В. Українська наукова мова. Кривий Ріг: КДПУ. 2017. 135 с.
3. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с.

Тема 2.6. Компресія наукового тексту

План

1. Компресія – спосіб трансформування тексту.
2. Анотація до дисертації. Вимоги до анотацій.
3. Особливості реферування наукових текстів.
4. Ключові слова.

Література:

1. Горошкіна О. М., Груба Т. Л. Українська наукова мова: теорія і практика: навч. посіб. Київ: «Український пріоритет». 2022. 180 с..
2. Колоїз Ж.В. Українська наукова мова. Кривий Ріг: КДПУ. 2017. 135 с.
3. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
4. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю : монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2016. 627 с.
5. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с.

Тема 2.7. Типологія помилок у наукових текстах. Редагування тексту

План

1. Класифікація помилок
2. Лексичні помилки
3. Орфографічні помилки.
4. Граматичні помилки
5. Стилiстичні помилки.
6. Основні правила редагування тексту.
7. Комп'ютерні програми для редагування.

Література:

1. Горошкіна О. М., Груба Т. Л. Українська наукова мова: теорія і практика: навч. посіб. Київ: «Український пріоритет». 2022. 180 с.
2. Типологія помилок у науковому тексті : Зб. наук. пр. ; відп. ред. Т. В.Симоненко. Черкаси : Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2011. 118 с.
3. Редакторський практикум (з дисципліни «Типологія помилок») : навч. посібник / Укл. П.П.Куляс. К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова. 2014. 336 с.
4. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Інститут української мови. К. : Наук. думка, 2019. 392 с.

Додаткова

1. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення : Ін-т укр. мови НАН України. Київ: КММ, 2014. 124 с.
2. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2019. 356 с.
3. Панченков А., Терещенко В. Український правопис у новій редакції. Методика реалізації. Київ: Соняшник. 2019. 256 с.

Тема 2.8 Форми наукової комунікації

План

1. Основні характеристики підготовленого і спонтанного мовлення.
2. Публічне мовлення.
3. Принципи підготовки публічного виступу.
4. Прийоми заволодіння увагою аудиторії.
5. Композиція публічного виступу.
6. Вимоги до частин публічного виступу. Ораторський стиль.

Література

1. Горошкіна О. М., Груба Т. Л. Українська наукова мова: теорія і практика: навч. посіб. Київ: «Український пріоритет». 2022. 180 с.
2. Колоїз Ж.В. Українська наукова мова. Кривий Ріг: КДПУ. 2017. 135 с.

Додаткова

1. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія / О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.; за ред.

О. А. Кучерук. Київ: КНТ, 2016. 258 с.

Тема 2.9. Виступ і доповідь на науковій конференції та захисті дисертації

План

1. Особливості усного мовлення.
2. Роль інтонації. Паузи в мовленні.
3. Недоліки виступів на конференціях
4. Правила коректного ведення дискусії.
5. Наукова полеміка.
6. Коректні полемічні прийоми.
7. Мовленнєва поведінка в усній науковій дискусії

Література

1. Горошкіна О. М., Груба Т. Л. Українська наукова мова: теорія і практика: навч. посіб. Київ: «Український пріоритет». 2022. 180 с.
2. Колоїз Ж.В. Українська наукова мова. Кривий Ріг: КДПУ. 2017. 135 с.

Додаткова

1. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія / О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.; за ред. О. А. Кучерук. Київ: КНТ, 2016. 258 с.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

Зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни «Українська наукова мова» спрямований на закріплення теоретичних знань і їх поглиблення, на набуття і удосконалення практичних навичок і умінь, що сприяє формуванню професійного світогляду майбутніх фахівців докторів філософії.

Самостійна робота поділяється на 10 тем (по 4 години кожна).

Кожна самостійна робота передбачає виконання письмового завдання.

Звітуватись за виконання самостійної роботи бажано під час відповідного семінарського заняття.

Матеріали, підготовлені письмово, здаються (надсилаються) викладачеві на перевірку.

№ з/п	Назви тем самостійних робіт	Кількість годин
1	<p style="text-align: center;">Тема 1.1. Шляхи формування мовної особистості дослідника</p> <p><i>1. Визначте особливості ідіостилю науковців на основі аналізу усних і писемних текстів.</i></p> <p><i>2. Підготуйте презентацію словника, яким ви користуєтеся під час наукового дослідження.</i></p>	4

Тема 1.2. Науковий стиль української мови

1. Прочитайте текст і скажіть, чи згодні ви з міркуваннями вчених. Що варто взяти до уваги, „шліфуючи” мову і стиль наукової роботи? Обґрунтуйте свою думку.

Як можна домогтися поліпшення стилю викладу наукового матеріалу дисертації?

Демосфен вісім разів переписав „історію” Фукадида, щоб опанувати величну і вражаючу фразеологію цього знаменитого історика... Вудро Вільсон, щоб поліпшити свій стиль, вивчав праці Демосфена. Л. Толстой щодня вивчав Біблію...

Секрет поліпшення стилю дисертантом полягає в тому, щоб уважно читати художні книги та вивчати їх... Дозвольте собі вивчити дві – Біблію і Шевченка. Пийте з цих джерел...

Якщо дотримуватися цих порад, то поступово, непомітно, але неминуче ваша манера мовлення та виклад думок на папері стануть більш красивими, витонченими та стилістично грамотними...
(А. Зосімов, В. Голік).

2. Знайдіть у наведеному фрагменті риси наукового стилю (абстрактність, термінологічність, точність, логічність, доказовість, використання складних синтаксичних конструкцій).

Знають і люблять у нас японську літературу, образотворче мистецтво й кіномистецтво. Цікавлять нас і особливості мовного спілкування японців.

Історично склалося так, що японці уникають прямо давати чіткі і ясні, позитивні чи негативні оцінки, бо не хочуть своїми судженнями завдати болю співрозмовнику, якщо думки й погляди співрозмовників не збігаються. Усе робиться для того, щоб співрозмовник зберіг упевненість у собі, у своїй правоті. Ця традиція виявляти свої думки опосередковано, ніби піддаючи сумніву істинність власних слів, а заперечення висловлювати тільки натяками у формі прикладів і порівнянь призвела до появи в мові значної кількості словосполучень типу „чи не буде це так, що ...”, „у мене таке враження, ніби можна сказати, що...”.

Обов’язковим проявом ввічливості служить і всіляке приниження власної особи. Підносячи гарний подарунок, японець обов’язково скаже: „Це зовсім нікчемна річ, але прийміть, будь ласка”. Добре пригощаючи, японець скаже: „Зовсім нічого немає...”. Про себе, свої речі і своє оточення не прийнято говорити „хороший”, „гарний”, а тільки „невмілий”, „нерозумний”, „нікчемний”, тоді як співрозмовника і його оточення завжди характеризують такими епітетами, як „дорогоцінний”, „достославний”. Як зазначив японський лінгвіст Хорікава Наойосі, „ми говоримо так не тому, що така граматики японської мови, а граматики така тому, що так говорили наші предки” (З журналу).

3. Визначення жанрово-стильової належності текстів.

4. Аналіз текстів різних підстилів наукового стилю.

Тема 1.3. Мовна норма

1. Складіть алфавітний список прізвищ, імен та по батькові відомих учених відповідного фаху, поставте їх у формі родового, давального та орудного відмінків.

4. Відредагуйте один із текстів (за власним вибором).

Текст. 1.

Як показав досвід, проблемно-проектний семінар виявився оптимальною формою створення навчально-професійної спільноти студентів і педагогів – „співбуттєвого простору”, що дозволяє реалізувати умову персональної включеності, причетності до вироблення суспільно-значущого продукту, емоційного піднесення. Студенти з перших занять розуміли, що їхня точка зору є важливою, переконувалися в тому, що проблеми сучасної освіти, професійної підготовки не мають однозначних і готових рішень. У підсумку семінару відбувалася його колективна рефлексія, оцінка виробленого колективного продукту. Форма проектно-проблемного семінару стала вагомим підґрунтям для реалізації моделюючої стратегії організаційно-діяльнісних ігор за змістом програми. Таким чином, кожен студент був умотивований логікою просування від усвідомлення ролі педагога до власне професійної діяльності і конструктивно включався в групову роботу по вирішенню завдань моделювання. Така логіка побудови змісту й вибору організаційної форми занять однієї з провідних фахових дисциплін початкової професійної підготовки (“Вступ до фаху”) продиктована тим, що на початку входження в професію майбутні педагоги оволодівають основами проектувальної діяльності, а необхідний рівень сформованості проектувальних умінь буде досягнутий на завершальному етапі навчання (4 курс) через систему відповідних спецкурсів і спецсемінарів, зокрема, „Моделювання педагогічної діяльності”, „Проектування педагогічного процесу”. Отже, провідними психолого-педагогічними умовами на I етапі формування професійної свідомості з цілісного комплексу визначених нами умов, є створення навчально-професійної спільноти (співбуттєвого простору) та ціннісно-смиислового простору, в якому переживаються існуючі й утворюються нові педагогічні цінності й смисли.

Текст 2.

Виокремлюється ряд напрямів позааудиторної роботи зі студентами з доповненням, розширенням та реалізацією їхнього особистісного творчого потенціалу в гендерному спрямуванні:

- доповнення зон самореалізації студентів (наприклад, заохочення дівчат до занять спортом, а юнаків – до самообслуговування);
- організація досвіду рівноправної співпраці юнаків і дівчат у спільній діяльності;
- зняття традиційних культурних заборон на емоційне

	<p>самовираження юнаків, заохочення їх до вираження почуттів; – проведення з дівчатами занять із досвіду самозаохочення й підвищення самооцінки (наприклад, технологія щоденника з фіксуванням успіхів).</p> <p>Якщо позааудиторна робота взагалі певною мірою передбачає індивідуальний особистісно орієнтований підхід до студентів, то зазначена організаційна форма зокрема дає більшу свободу вибору і самареалізації, допомагає бути достатньо гнучкими і вміти використовувати варіанти можливої поведінки.</p> <p>Однією зі специфічних позааудиторних форм навчання, зорієнтованих на формування сучасних гендерних стереотипів, є позааудиторна самостійна робота, що передбачає здатність студента до самоорганізації, самоконтролю й самооцінки власних досягнень у навчально-пізнавальному процесі.</p> <p>Важливим етапом залучення студентської молоді до самостійної позааудиторної роботи є мотиваційний. Сформувати позитивну мотивацію є завданням викладачів.</p> <p>Мотиваційний етап передбачає формування стійких орієнтирів студента на важливість, необхідність самостійної роботи; усвідомлення взаємозалежності форм самостійної та аудиторної роботи, значення оволодіння навичками самостійної роботи для формування якостей професіонала.</p>	
4	<p>Тема 1. 4. Лексичні особливості української наукової мови. Педагогічна термінологія</p> <p><i>1. Поєднайте прикметники з поданими іменниками.</i></p> <p>Гармонічний // гармонійний: аналіз, людина, коливання, відносини, витвір, стиль, побудова.</p> <p>Дружний // дружній: взаємини, народ, країна, рука, вітання, зв'язки, колектив.</p> <p>Особистий // особовий: власність, господарство, майно, книжка, підпис, склад, посвідчення, назва, рахунок.</p> <p>Діалектний // діалектичний: експедиція, практика, мовлення, ареал, слово, особливості.</p> <p>Матеріальний // матеріалістичний: інтерес, становище, стан, цінності, світ, філософія.</p> <p>Дипломний // дипломований: проєкт, учасник, фахівець, робота</p> <p><i>2. Доберіть до слів іншомовного походження власне українські слова-синоніми. Визначте сферу їх уживання.</i></p> <p>Афіліація, блекаут, блог, бот, бренд, буккросинг, букпітчинг, булінг, бустре, воркбук, воркшоп, дайджест, дедлайн, донат, експлейнер, івент, інфлуенсер, квест, кейс, контент, крафт, лайфхак, лонглист, лук, мем, нон-фікшн.</p>	

5	<p>Тема 2.5. Науковий текст як результат наукового дослідження</p> <p>2. Рецензування наукової статті з фахової проблематики.</p> <p>3. Укладання словника термінів з теми наукового дослідження (15-20).</p>	
6	<p>Тема 2.6. Наукові тексти різних жанрів</p> <p>1. Підготовка тез, рецензії на статтю (за темою дослідження).</p> <p>2. Прочитайте наведені матеріали довідково-рекомендаційної анотації, відредагуйте її. З'ясуйте, який структурний компонент її відсутній, та запропонуйте його з урахуванням належного місця у структурі анотації. Спрогнозуйте назву та жанр джерела, яке характеризує відновлена Вами анотація.</p> <p>До складу ввійшли статті та нариси про педагогів, життєвий і творчий шлях яких тісно пов'язаний із Україною. Це перше подібне видання за всю історію незалежної України. Персоналії у книзі розташовано за часом видання письменником першої книжки.</p>	4
7	<p>Тема 2.7. Компресія наукового тексту</p> <p>1. Схарактеризуйте основні види анотації. З'ясуйте, який вид анотації є найбільш поширеним у науковій діяльності. Ознайомтеся з анотаціями на дві журнальні наукові статті з проблеми дослідження. Спробуйте визначити ключові слова. Звірте свій варіант з авторським. Схарактеризуйте, чи вдало дібрані ключові слова в статтях.</p> <p>Установіть спільне й відмінне між конспектом наукового джерела, анотацією і рефератом.</p> <p>1. Складання анотації до наукової статті за фахом.</p> <p>2. Реферування наукового тексту.</p>	4
8	<p>Тема 2.8. Типологія помилок у наукових текстах</p> <p>1. Поставте наголос у поданих словах. Чим спричинені помилки в наголошуванні цих слів?</p> <p><i>Загадка, лате, випадок, слабий, старий, черкати, сімдесят, пурхати, каталог, мережевий, завдання, навчання, текстовий, фаховий.</i></p> <p>2. Визначте основну думку тексту. Чи вважаєте ви заміну слів іноземними відповідниками порушенням лексичної норми. Відповідь обґрунтуйте.</p> <p>ЯКОЮ МОВОЮ СПІЛКУЄМОСЬ?</p> <p>Мені не до вподоби, що в чисту течію українського літературного струмка потрапляє бруд. Маю на увазі нові слова, вигадані невідь-ким і для чого.</p> <p>Почалося все з <i>гелікоптера, небосяга, катедри, етера, ирію та иржі</i>. Комусь із тодішніх «світил» від науки чомусь не сподобалися <i>вертоліт, хмарочос, кафедра, ефір, вирій, іржа</i>.</p> <p>Замість споконвічних звичних слів у слов'яній також з'явилися</p>	4

	<p>«прибўльці». Так, <i>посередника</i> замінили на <i>маклера, брокера, дилера, ріелтора</i>; <i>керуючий</i> став <i>менеджером</i>, <i>управління</i> перейменували на <i>департаменти</i>, <i>міську раду</i> почали називати <i>мерією</i>, а її голову – <i>мером</i>. Верховна Рада перетворилася на <i>парламент</i>, а замість голови у ній з'явився <i>спікер</i>... Замість слів <i>з'їзд, збори, нарада</i> вигадали <i>форуми і саміти</i>. <i>Зовнішність, авторитет, повага</i> стали <i>іміджем</i>... <i>Вистава</i> перетворилася на <i>шоу</i>. Скрізь уже тільки й чуєш: <i>шопінг, кастинг, тендер</i>. На телебаченні з'явилися <i>он-лайн, чистонews, live</i>. Квартира стала <i>пентхаусом</i>, крамниця – <i>маркетом</i>, їжа – <i>фастфудом</i>, <i>вихідні</i> – <i>уїкендом</i>, <i>контора</i> – <i>офісом</i>, <i>договір</i> – <i>контрактом</i> та ін.</p> <p>Українська мова пересипана іншомовною половиною. Це викликає занепокоєння.</p> <p>Де наші патріотизм, гордість і культура? Де чиста українська мова? (за В. Клепацьким).</p> <p>3. Прокоментуйте вживання великої букви в присвійних прикметниках. Поясніть значення фразеологізмів.</p> <p>Грінченків (словник), Маріїн (лист), Тичинине (слово), Андрієві (книжки), Шевченкові (поезії), Нобелівська (премія), Франківська (кімната), Шевченківська (премія), грінченківські (рукописи), франківські (сонети), шевченківський (стиль), авгієві стайні, ахіллесова п'ята, гордіїв вузол, дамоклів меч, прокрустове ложе, юдині срібняки, базедова хвороба, бертолетова сіль, Піфагорова теорема, гайморова порожнина, Тетянин (зошит), Ларисин (олівець), Романів (портфель), Андріїв, Галин, Ігорів, Софіїн, Гришин, Грицьків, сізіфова робота, торрічеллієва пустота, Матвіїв, антонів вогонь.</p>	
9	<p>Тема 2.9. Форми наукової комунікації</p> <p>1 Нижче у випадковому порядку подані характеристики уважного й неуважного слухача. Проаналізуйте їх і запишіть спочатку ті, що характеризують уважного слухача, а потім ті, що стосуються неуважного.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Заощаджує час, слухаючи раціонально. 2. Отримує вербальну й невербальну інформацію. 3. Уважає саму тему нецікавою й нудною. 4. Уважає, що зберігає композицію виступу в голові. 5. Працює над тим, щоб поліпшити власні комунікативні навички. 6. Витрачає час на обмірковування сторонніх тем. 7. Не хоче концентруватися на складних моментах. 8. Допомогає оратору. 9. Реагує на будь-яке емоційне вираження. 10. Зосереджений і терплячий, не перериває оратора. 11. Уникає непотрібного неузгодження, непорозуміння і повторів. 12. Розслаблюється, дозволяючи собі відволікатися. 13. Бачить, відчуває і чує. 14. Чує лише голі факти і не розуміє головної ідеї. 	4

15. Терплячий до ідей, що не співпадають з його власними.
16. Уважає нудним уважно слухати.
17. Реагує на критику оратора.
18. Намагається усвідомити те, що не зрозумів.
19. Здатний абстрагуватися від візуальних та емоційних факторів.
20. Занадто збуджений і часто відволікається.

2. Підготуйте мультимедійну презентацію про різновиди академічного красномовства, використовуючи зміст таблиці.

Різновиди академічного красномовства

Наукове	Науково-популярне	Навчальне
наукова доповідь, реферат, огляд, дискусія	лекція, статті	лекція, розповідь, опис, бесіда тощо

Задання оратора

повідомити про результати досліджень, порушити наукову проблему	говорити просто про складне; навчити слухачів критично мислити, заволодіти їхньою увагою	привернути увагу до актуальних проблем науки, говорити просто про складне; навчити слухачів критично мислити, заволодіти їхньою увагою
---	--	--

Представники: Сократ, Платон, Демосфен, Аристотель, Й. Кононович-Горбацький, Ф. Прокопович, І. Франко, Ю. Шевельов та ін.

3. Підготовка виступу на конференцію (за темою дослідження)

10

Тема 2.10. Виступ і доповідь на науковій конференції та захисті дисертації

1. Розгляньте таблицю. Чим заздалегідь підготовлена промова відрізняється від імпрізованої? Запишіть відповідь у формі тексту (90 – 110 знаків) Спрогнозуйте ситуації, за яких можна виголосити підготовлену й імпрізовану промови. Запишіть відповідь у формі тексту (40 – 50 знаків)

Заздалегідь підготовлена промова	Імпрізована промова
1. Почати готувати за кілька днів, це дозволить запам'ятати промову	1. Чітко сформулюйте тему й основні промови
2. Два-три рази прочитати промову перед дзеркалом	2. Визначте тезу й аргументи (їх не бути багато – 2–3)
3. Під час репетиції не „рвати” текст на шматки, а читати його повністю. Така тактика дозволяє відтворити ситуацію реального виступу	3. Сформулюйте кілька вступних і зауважень
4. На невеличких аркушиках (які буде зручно тримати в руках) можна	4. Якщо ще є час, подумайте про приклади, цитати, афоризми, приклад

4

	записати необхідні дані (цифри, цитати, аргументи тощо) або ключові слова	або літератури, які зможете використати	
	5. Тренуючись, спробуйте „змалювати” портрет майбутньої аудиторії	5. Продумайте переходи від композиційної частини до іншої	однієї
	6. Запам’ятайте: під час кожної репетиції ваша промова буде звучати по-різному. Це добре, бо, можливо, один із варіантів стане вашою реальною промовою	6. Пам’ятайте: імпровізована промова повинна бути короткою (не більше 5–7 хвилин), мати чітку структуру, бути зрозумілою для слухачів, а також яскравою й виразною	
	<p>2. Підготуйте виступ до 5-7 хвилин із теми свого наукового дослідження.</p> <p>4. Складання «Пам'ятки науковцеві для підготовки цікавого виступу»</p>		
		Разом	40

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі вивчення дисципліни застосовуються такі методи навчання:

за типом пізнавальної діяльності:

- пояснювально-ілюстративний;
- репродуктивний;
- проблемного викладу;
- дослідницький;

відповідно до логіки пізнання:

- аналітичний;
- індуктивний;
- дедуктивний;

за основними етапами процесу:

- формування знань;
- формування умінь і навичок;
- застосування знань;
- узагальнення;
- закріплення;
- перевірка;

за системним підходом:

- стимулювання та мотивація;
- контроль та самоконтроль.

за джерелами знань:

- словесні - розповідь, пояснення, лекція;
- наочні - демонстрація, ілюстрація.

за рівнем самостійної розумової діяльності:

- проблемний;
- частково-пошуковий;
- дослідницький;

- метод проблемного викладання.

Методи під час дистанційного навчання: телекомунікаційні (інтерактивні комп'ютерні відеоконференції, on-line консультації, самостійна робота здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії з використанням освітніх платформ (Zoom, Classroom, Google Meet) та месенджерів (Telegram, Viber).

9. Методи контролю

Поточне усне опитування для перевірки засвоєння матеріалу, бесіда; виконання вправ.

Під час оцінювання усних відповідей враховуються:

1. Змістовність – докладне ознайомлення з темою, глибоке її осмислення, різнобічне розкриття, уникнення зайвого, повнота й правильність відповіді.
2. Послідовність – логічність викладу думок, яка досягається завдяки внутрішньому плану: задум – основна думка – її членування – висновки.
3. Точність – правильне розуміння понять, знання термінів, якими передаються ці поняття, доречне вживання їх, ясність викладу матеріалу.
4. Виразність – логічний наголос основних (ключових, домінуючих) слів, інформативних щодо даної теми.
5. Правильність усного й писемного мовлення – відповідність літературним нормам, що діють у мовній системі: орфоепічним (володіння правильною вимовою звуків та звукосполучень), акцентуаційним (вміння ставити правильний наголос), морфологічним (вміння правильно вживати морфеми, форми слів), лексичним (володіння правильним слововживанням), синтаксичним (знання усталених зразків побудови словосполучень, речень, текстів) та стилістичним (уміння відбирати мовні елементи відповідно до умов спілкування).

10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ АСПРАНТИ

Оцінювання результатів навчання здобувачів здійснюється за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

Очікувані результати навчання, контрольні заходи та терміни виконання оголошуються на першому занятті в семестрі. Враховуються бали, набрані на заняттях та під час заліку. При цьому обов'язково враховуються: присутність на заняттях та активність здобувача під час заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном чи іншими пристроями під час заняття з метою, не пов'язаною з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання та ін.

Загальна трудомісткість дисципліни – 100 балів на 1 семестр, із них 85 балів здобувач може отримати впродовж роботи на лекційних, практичних заняттях, 15 балів – на заліку.

Схему нарахування балів з дисципліни подано в таблиці.

Поточне оцінювання, самостійна робота											Залік	Сума	
ЗМ1					ЗМ2								
Л1	ПР1	ПР2	ПР3	С/р	Л.2	ПР4	ПР5	ПР6	ПР7	ПР8	С/р		
2,5	5	5	5	15	2,5	5	5	5	5	5	25	15	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, диференційованого заліку, курсового проекту (роботи), практики
90–100	A	відмінно
82–89	B	добре
75–81	C	
69–74	D	задовільно
60–68	E	
35–59	FX	
1–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Правила модульно-рейтингового оцінювання знань

Загальна трудомісткість дисципліни – 100 балів, із них 85 балів здобувач може отримати впродовж семестру вивчення дисципліни, 15 балів – під час заліку.

11. Методичне забезпечення

Робоча програма навчальної дисципліни, конспект лекцій – рукопис.

12. Рекомендована література

Основна

3. Горошкіна О.М., Шутова Л.І. Науковий текст: особливості мови та стилю : навчально-методичний посібник. Луганськ: Світанок, 2013. 138 с.
4. Горошкіна О. М., Груба Т. Л. Українська наукова мова: теорія і практика: навч. посіб. Київ: «Український пріоритет». 2022. 180 с.
5. Колоїз Ж.В. Українська наукова мова. Кривий Ріг: КДПУ. 2017. 135 с.
6. Мацько Л.І., Денискіна Г.О. Українська наукова мова (теорія і практика): навчальний посібник Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. 272 с.
7. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови. Київ: ВЦ "Академія", 2007. 360 с.
8. Онуфрієнко Г.С. Науковий стиль української мови: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 312 с.
9. Панченков А., Терещенко В. Український правопис у новій редакції. Методика реалізації. Київ: Соняшник. 2019. 256 с.
10. Селігей П. Світло і тіні наукового стилю : монографія. Київ: Видавничий

дім «Києво-Могилянська академія». 2016. 627 с.

11. Семенов О. М. Культура наукової української мови: навч. посібник. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 216 с.

12. Типологія помилок у науковому тексті : Зб. наук. пр. ; відп. ред. Т. В.Симоненко. Черкаси : Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького, 2011. 118 с.

13. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. Потебні; Інститут української мови. К. : Наук. думка, 2019. 392 с.

Додаткова

1. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015. – Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. – 20 с.

2.Важинський С.Е., Щербак Т.І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2016. 260 с.

4. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення : Ін-т укр. мови НАН України.Київ: КММ, 2014. 124 с.

5. Омельчук С. Сучасна українська лінгводидактика: норми в термінології і мовна практика фахівців : монографія. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія». 2019. 356 с.

6. Омельчук С. Бути чесним у навчанні й науці: експрес-курс з академічної доброчесності для здобувачів вищої освіти. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2021. 80 с.

7. Педагогічна риторика: історія, теорія, практика: монографія / О. А. Кучерук, Н. Б. Голуб, О. М. Горошкіна, С. О. Караман та ін.; за ред. О. А. Кучерук. Київ: КНТ, 2016. 258 с.

8. Топузов О.М. Становлення проблемного навчання в педагогічній науці. *Рідна школа*. 2015. № 1. С. 57–60.

УДК 811.161.2(0.034.2)

Робоча програма затверджена на засіданні вченої ради Інституту педагогіки НАПН України (протокол № 9 від «31» серпня 2023 р.).

Горошкіна О. М. Українська наукова мова. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» / О. М. Горошкіна. [Електронне видання]. – Київ: Інститут педагогіки НАПН України, 2023. – 23 с.

Рецензент:

Караман Станіслав Олександрович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри української мови Київського університету імені Бориса Грінченка.

Малихін Олександр Володимирович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України.

Навчальна програма спрямована на збагачення особистісного й комунікативного досвіду здобувачів наукового ступеня доктора філософії, їхні наукові інтереси та індивідуальні запити; є гнучкою за змістом; відповідає принципам компетентнісного навчання дорослих. Програма побудована на засадах політики відкритості та прозорості, періодичності перегляду освітніх програм із метою їх удосконалення, забезпечення академічної доброчесності та мобільності. Зміст програми забезпечує достатній рівень розвитку культури мовлення, удосконалення вмінь працювати з різними жанрами текстів наукового стилю, оформляти результати науково-дослідної роботи. Розкриття важливості мовних знань для науковця, засвоєння вимог до наукового тексту, норм наукового стилю, опанування засобами забезпечення дієвості наукового тексту, його впливу на читача або слухача значною мірою забезпечує вивчення дисципліни. З метою вдосконалення культури мовлення навчальним планом підготовки здобувачів ступеня доктора філософії на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти у галузі 01 Освіта за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» передбачено вивчення курсу «Українська наукова мова».

The education program is aimed at enriching the personal and communicative experience of post-graduate students on PhD doctoral research degree program, their research interests and individual needs and requirements; it is flexible in its content; meets the principles of adult competence training.

The program is based on the principles of the policy of openness and transparency, frequency of revision of educational programs in order to improve them, maintaining academic integrity and mobility.

The content of the program provides a sufficient level of development of speech culture, improvement of skills of working with various genres of scientific-style texts, and formalizing the results of research work.

Demonstration of the importance of language knowledge for a scientist, comprehension of the requirements for a scientific text, norms of scientific style, mastering the means of ensuring the effectiveness of a scientific text, its impact on the reader or listener provides for acquisition of the discipline. In order to improve the culture of speech, the curriculum for post-graduate students on PhD doctoral research degree program at the third (educational and scientific) level of higher education in 01 field, notably Training in the specialty 011 "Educational, pedagogical sciences", includes acquisition of the course "Ukrainian scientific language".